

Nr 263

Av herrar Ahlmark och Wirtén, om skoldemokrati.

(Lika lydande med motion nr 351 i Andra kammaren)

Vi fick under höstens lärarkonflikt ett exempel på hur elevråden kan arbeta i kritiska situationer. Det blir nu alltmer naturligt att ge eleverna plats i många viktiga instanser inom skolan. Ju mer aktiva elevråden blir och ju mer erkänt SECO blir som elevernas riksorganisation, desto mer motiverat är det att successivt öka elevernas inflytande i skolornas förvaltning. Här finns möjlighet att tidigt i varje människas utveckling satsa på hans eller hennes känsla av ansvar för det man fått inflytande över. Att tidigt i livet lära sig samverka efter diskussion mera än handla enligt order kan på sikt innebära en inte oväsentlig fördjupning av hela det demokratiska samhällssystemet.

Mycket har redan hänt. Med de senaste årens skolreformer erkändes elevrådets betydelse för skolans inre liv och för elevernas samhällsfostran. Med beslutet om det nya gymnasiet fick eleverna för första gången ett blygsamt medinflytande i delar av skolans styrelse, i rättsskipningen och i uppläggningsen av studierna. I den här motionen tar vi upp elevernas ställning i tre viktiga organ inom skolan och föreslår åtgärder som kan leda till en förstärkning av elevernas inflytande.

Samarbetsnämnderna

Samarbetsnämnder är sedan i höstas införda i gymnasierna. De skall handha »allmänna frågor om samarbetet och trivseln i skolarbetet, om uppförande och ordning samt andra förhållanden vid skolan som inte är av pedagogisk natur . . .». Nämnden består av representanter för skolstyrelse, elever och lärare samt av rektor. Nämnden har beslutanderätt i vissa disciplinära frågor men är endast rådgivande i andra frågor.

Vi tror att samarbetsnämnderna kommer att visa sig vara en mycket viktig reform, även om erfarenheterna ännu är små för att man skall kunna dra några bestämda slutsatser. De kan leda till ökad solidaritet med och ansvarstagande för skolan från elevernas sida. Ett par risker är dock uppenbara. Ansvar för antalet sammanträden som skall hållas ligger i huvudsak hos nämndens ordförande (dvs. en av representanterna för skolstyrelsen). I de skolor där ordföranden är positivt inställd till samarbetsnämnderna blir detta inget problem. Men på andra håll kan det visa sig vara en nackdel att man inte bestämt ett större minimiantal sammanträden än det enda per termin som nu är föreskrivet. Vi vill föreslå att

man överväger att inskriva att t. ex. minst två sammanträden hålles per termin med samarbetsnämnderna i de gymnasiala skolorna.

Vi tror vidare att det kan vara en nackdel att samarbetsnämnderna inte är beslutande i annat än vissa disciplinfrågor. Det är angeläget att från början ge samarbetsnämnderna en central ställning i skolans arbete. Därför bör övervägas om inte samarbetsnämnderna också bör få beslutanderätt t. ex. när det gäller ordningsregler, utformningen av gemensamma samlingar, studie- och friluftsdagar, lokalfrågor och stipendiefördelning. Kanske kan det också vara lämpligt att nämnden yttrar sig över skolans årliga anslagsaskanden till kommunen.

Vidare bör samarbetsnämnder av detta slag inrättas också i yrkesskolorna. De yrkesskolor som har lokaler i anslutning till gymnasier skall enligt skolstadgan ingå i nämnden. Det är bra men inte tillräckligt; också självständiga yrkesskolor bör enligt vår mening inrätta egna samarbetsnämnder. I dag måste de begära tillstånd av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall.

I grundskolan finns inga samarbetsnämnder alls. Men eftersom det är viktigt att tidigt inleda elevernas medarbetarskap finns det skäl som talar för att inrätta samarbetsnämnder också i grundskolans högstadium. Högstadierna har vanligen redan nu fungerande elevråd, varför elevrepresentationen inte borde innebära några större problem. Man kan därvid också — i likhet med skolöverstyrelsens förslag i skriften »Arbetstrivsel i skolan» — tänka sig att representanter för föräldrarna ingår i nämnderna i grundskolan.

Vi vet redan att det finns ett visst motstånd från lärarhåll mot tanken på samarbetsnämnder i grundskolans högstadium. Det kan därför vara rimligt att skolöverstyrelsen inleder försöksverksamhet i ett antal grundskolor. Erfarenheterna från dessa försök bör bli avgörande för kommande beslut om samarbetsnämnder i grundskolan och deras befogenheter.

Ämneskonferensen

Ämneskonferensen består av alla skolans lärare i ett visst ämne. Dess uppgift är att planera undervisningen i ämnet, lägga upp kurserna, föreslå inköp av läroböcker och annan studiemateriel samt diskutera undervisningsmetoderna. Även i ämneskonferensen skall gymnasie- och fackskoleleverna vara representerade, vilket är värdefullt.

Elevernas medverkan är dock starkt begränsad. Elevrepresentanterna får vara närvarande endast då pedagogiska frågor och planeringsproblem behandlas. Nämnden eller dess ordförande avgör själv vilka frågor som räknas som »pedagogiska». Vi tror inte att denna begränsning i elevernas närvarorätt är lycklig. Ökad ansvarskänsla i skolarbetet skulle nog kunna vinnas om elevernas representant fick bli ständigt ledamot av ämneskonferensen. Det bör också övervägas om inte ett minimiantal sammanträden — t. ex. två per termin — bör stipuleras.

Samverkan i ämneskonferensen bör i likhet med samarbetsnämnderna kunna utsträckas också till grundskolans högstadium. Också på denna punkt hoppas vi att en försöksverksamhet skall kunna ge erfarenheter för framtiden.

Klasskonferensen

De lärare som undervisar i samma klass bildar tillsammans med rektor klasskonferensen. Den behandlar klassens arbetsdisciplin, enskilda disciplinfall samt samordning och viss planering av undervisningen. Även i klasskonferensen får en representant för eleverna delta. Men samma begränsning gäller här som för ämneskonferensen: bara när »pedagogiska» frågor och planeringsproblem diskuteras har eleven närvarorätt.

Man har sagt att det är olämpligt att elevrepresentanten är närvarande då enskilda disciplinfall behandlas. Denna invändning tycks oss dock numera ha mindre tyngd än förr, eftersom elevernas representanter redan deltar med beslutanderätt i samarbetsnämndernas avgöranden i enskilda disciplinfall. Det kan troligen vara lämpligt att elevernas syn på sådana och andra frågor kommer till uttryck redan i klasskonferensen. De disciplinfall som behandlas i klasskonferensen rör ofta konflikter mellan lärare och elev. Just i sådana fall är det av värde att också elevsynpunkterna förs fram. I disciplinfrågor bör rimligen elevrepresentanten liksom lärarna åläggas tystnadsplikt vad gäller elevernas personliga förhållanden. Vi hoppas därför också beträffande klasskonferensen att man allvarligt överväger om inte eleverna bör få en permanent representation i den.

På grundskolans högstadium bör på samma sätt som i fråga om ämneskonferensen försök genomföras med elevrepresentation i klasskonferensen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om

1. att Kungl. Maj:t överväger och till riksdagen inkommer med förslag beträffande skoldemokratien som

a) vidgar befogenheterna för samarbetsnämnderna i gymnasier, fackskolor och yrkesskolor,

b) stipulerar ett högre minimiantal sammanträden än för närvarande per termin för samarbetsnämnderna,

c) ger eleverna permanent representation i ämnes- och klasskonferenser i de gymnasiala skolorna;

2. att Kungl. Maj:t tar initiativ till organiserad försöksverksamhet på grundskolans högstadium med samarbetsnämnder samt med elevrepresentation i klass- och ämneskonferenser.

Stockholm den 25 januari 1967

Per Ahlmark (fp)

Rolf Wirtén (fp)